

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

58

שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א • פרשת קרח תשע"ב

דברים שנאמרו בעצרת מספר והתעוררות בהיכל ישיבת בית הלל

לעילוי נשמת הגאון רבי דוד יצחק מן זצ"ל - ראש ישיבת כנסת הזקיהו בכפר הסידים

שהברכה תהיה בשמחה, וראיתי בעיני אדם מבוגר שאשתו נפטרה באופן פתאומי, ולקח את הסידור לברך דיין האמת, אבל מיד עצר בעצמו וחשב שהרי צריך לברך בשמחה, וכיצד הוא יכול לשמוח בזמן שמתו מוטל לפניו, והשתתה כמה דקות עד שנתיישב בדעתו, והתאמץ לברך דיין האמת בשמחה.

כשהאמונה היא בשלמות, שייך לשמוח בייסורים ולברך בשמחה, מפני שמבינים שהייסורים הם לטובה, וגם אם לא מרגישים שהייסורים הם לטובתנו שייך לשמוח בזה, וכמו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (ד, יב) משל לאדם שהיה לו חוב ושילם את חובו, שאף על פי שיצא ריקן מנכסיו, ויש לו הפסד ממון גדול מאד, בכל זאת הוא שמח בזה, שכבר פרע את חובו, ועכשיו אין החוב מעיק עליו, וכך גם אדם שיש לו צרות וייסורים צריך לשמוח בהם, שהוא פורע את חובו להקב"ה.

והכל תלוי בחיזוק האמונה, וכמו שאמרו חז"ל בסוף מכות (כג, ב) "שש מאות ושלוש עשרה מצוות נאמרו לו למשה וכו' בא דוד והעמידן על אחת עשרה וכו' בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה". וצריך ביאור, מהו שהעמידן חבקוק על אחת, וכי אי אפשר לקיים את כל המצוות, הרי אנו מקיימים את כל מצוות התורה.

וביאר המפרשים, כי באמת ודאי שחייבים לקיים את כל התורה כולה, אבל חבקוק בא לומר כיצד אפשר להגיע לקיום כל המצוות בשלמות לשם שמים, מתוך אהבת השם, בלי שום נגיעות ובלי שום חשבונות, שיקיים את המצוות בחדרי חדרים באותו הדקדוק כמו בפרהסיא, כמו שכתוב "לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר ובגלוי".

ושמעתי בשם אאמו"ר זצ"ל שיש נוסח 'בסתר כבגלוי', וביאר כי זה תלוי באיזה מצב נמצאים, יש זמנים שבגלוי יותר קשה להיות ירא שמים מאשר בסתר, כי בגלוי יש הפרעות וקשיים וצריך להתגבר על המפריעים, ואז החידוש הוא שיהא ירא שמים גם בגלוי, וזהו הנוסח לעולם יהא אדם ירא שמים 'בסתר ובגלוי', אבל יש זמנים שבגלוי לא קשה להיות ירא שמים, ואדרבה מכבדים אותו על מה שהוא ירא שמים, ואז החידוש הוא להיות ירא שמים גם 'בסתר כבגלוי'.

וזהו שבא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה, מפני שהכל תלוי בחיזוק האמונה, שאם האמונה חזקה אזי האדם ירא שמים 'בסתר ובגלוי', 'ובסתר כבגלוי', ומקיים את כל המצוות בשלמות לשם שמים, בלי שום נגיעות ובלי שום חשבונות, שהכבוד אינו דוחק וגם לא חמדת הממון, שום דבר אינו משפיע עליו, לדרגה כזאת מגיעים מכוח האמונה.

"והחי יתן אל לבו" (קהלת ז, ב), זהו העיקר למעשה כשרואים מידת הדין בצדיקים, פטירת הצדיקים זוהי מידת הדין, שהרי אמרו (שבת נה, א) אין מיתה בלא חטא, ומובא שם בגמרא שרק כמה יחידים מתו בעטיו של נחש, אבל כל הצדיקים שמתים זהו מחמת מידת הדין.

ומצינו בחז"ל (הובא בפירש"י עה"ת ויקרא י, ג) "כשהקב"ה עושה דין בצדיקים מתיירא ומתעלה ומתקלס אם כן באלו כל שכן ברשעים", והוזכרו כאן שלושה עניינים, 'מתיירא' היינו שמוסיפים יראת שמים, כי כשרואים מידת הדין בצדיקים, מבינים שכל אחד צריך לחשוש ממידת הדין, וכמו שאמרו (מו"ק כה, ב) אם בארזים נפלה שלהבת מה יעשו אזובי קיר, 'ומתעלה ומתקלס' היינו דרגות גבוהות של אהבת השם.

אנחנו מברכים על בשורות רעות 'דיין האמת', והיינו שהדין הוא דין אמת וכך צריך להיות, וחייבים לומר את הברכה בשמחה, וכמו ששינו (ברכות נד, א) חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, ואמרו שם בגמרא (ס, ב) לא נצרכה אלא לקבולינה בשמחה, והיינו מפני שמבינים שכל דיני שמים הם לטובת האדם.

וכבר אמרו חז"ל (פסחים ג, א) 'ביום ההוא יהיה השם אחד ושמו אחד - לא כעולם הזה העולם הבא, העולם הזה, על בשורות טובות אומר ברוך הטוב והמטיב, ועל בשורות רעות אומר ברוך דיין האמת. לעולם הבא - כולו הטוב והמטיב', והיינו כי לעתיד לבוא כולם יכירו את האמת שהכל לטובה, וגם הכאבים והייסורים שיש לאדם הם לטובתו.

וכמו רחמנא לצלן אם יש צורך לעשות ניתוח בשביל הצלת חיים, שאחרי הניתוח יש ייסורים וכאבים איומים, אבל החולה שמח בניתוח, כי על ידי הניתוח יבריא ממחלתו, והוא מבין שכדאי לו לסבול ייסורים וכאבים בשביל הצלת החיים שלו, כך גם בדיני שמים צריך לדעת שכל הייסורים שבאים על האדם הם רפואה לנפשו, והכל לטובתו.

ויתירה מכך, בניתוח אין הייסורים מרפאים כי אם הניתוח, והייסורים הם רק תוצאה מהניתוח, ועדיף לאדם לסבול ייסורים ולעשות את הניתוח שמציל את חייו, אבל בדיני שמים הייסורים עצמם הם הרפואה והתיקון לנפש האדם, וכשרואים מידת הדין בצדיקים, הפחד שמוסיפים יראת שמים, זה עצמו תיקון גדול לנפש האדם.

וכל זה תלוי במידת האמונה שיש לאדם. עכשיו אנחנו לא מרגישים את הטוב והמטיב בכל דבר, אבל לעתיד לבוא יכירו את האמת, ויבינו את הטוב שבו, ואמנם גם עכשיו חייבים לברך דיין האמת בשמחה, והיינו שהאמונה צריכה להיות כל כך חזקה

נתחנך כראוי, או שיש לך אפשרויות וכישרונות יותר ממנו ואתה יכול לעשות יותר ואינך עושה, ואילו הוא עושה כל מה שבכוחו לעשות, והוא מושלם לפי כוחותיו, לכן לא שייך להחשיב עצמו יותר מאחרים.

אבל גם מי שאינו מחשיב עצמו יותר מאחרים, אלא מחשיב את כולם ומחשיב גם את עצמו, צריך לדעת שלפי האמונה אין מקום לזה, וכפי שהאריכו בספרי המוסר כי לא שייך שאדם יחשיב את עצמו, מפני שאין לו כלום מעצמו, וכל מה שיש לו, אם הוא בעל כישרונות, או שיש לו כסף וכבוד, הכל בהשגחה בחסדי שמים.

ובאמת כשיש לאדם כסף וכבוד זה סכנה, ומצינו בגמרא (סנהדרין ז, ב) על רב ומר זוטרא חסידא, שבזמן שהיו מקבלים כבוד מהציבור, היו אומרים לעצמם פסוקים של ענווה, ופירש"י, שאמרו את הפסוקים כדי שלא תזוח דעתם, גדולי האמוראים פחדו מזחיחות הדעת! וחיפשו עצות להוסיף ענווה.

ומה היא ענווה? אין הכוונה שלא להכיר את מעלותיו, אלא הכרת האמת בבהירות שאין במה להחשיב את עצמו, משה רבינו ידע את דרגתו ויחד עם זה היה העניו מכל האדם, מפני שראה באספקלריא המאירה, והכיר את האמת שאין במה להחשיב את עצמו, כי כל הכוחות שיש לו הם בחסדי שמים, וענווה היא מלשון עניות, להרגיש שהוא כמו יעניי המקבל מן הצדקה, שלא שייך שיתגאה ויחשיב את עצמו בצדקה שקיבל.

ועכשיו שאנו רוצים לקיים 'והחי יתן אל לבו', שזה יהיה נחת רוח לנפטר הגדול, עלינו להתחזק ללכת בדרכיו, שהוא זיכרוננו לברכה היה גדול במידות טובות ובענווה ובכל ההנהגה, ועל גדלותו בתורה אין צורך לדבר, אם נתעורר עכשיו להתחזק בכל הדברים האלה, יהיה בזה נחת רוח לעילוי נשמתו, שבגללו אנו מתעוררים ומתחזקים בכל הדברים הצריכים חיזוק.

וכבר אמרו חז"ל (ברכות לב, ב) ארבעה צריכים חיזוק תורה ומעשים טובים תפילה ודרך ארץ, ופירש"י "שיתחזק אדם בהם תמיד ובכל כוחו", והיינו מפני שאם החיזוק אינו תמיד, או שאינו בכל כוחו, חסר בחיזוק, כי טבע האדם הוא נגד החיזוק, וכשנפסק החיזוק מיד מתגבר היצר הרע.

לכן צריך חיזוק תמיד ובכל כוחו, והעצה היא לקבוע זמן יומי ללימוד המוסר, מן הסתם ישנם סדרים קבועים לזה, אבל גם בשאר הזמנים אין להסיח דעת מן האמונה.

רבינו יונה כותב בכמה מקומות שיש חיוב להוסיף יראת שמים בכל יום, אם לא מוסיפים יראה ממילא יש ירידה, וגם צריך להשתדל שתהא עוד עליה ועוד עליה, כי אין גבול לדרגות ביראת שמים שהיא מן המעלות העליונות, זוהי העצה לטובתנו, לקיים 'והחי יתן אל לבו' על ידי חיזוק תמיד ובכל כוחו.

אינני אומר דברי תוכחה, אך ידוע בשם הגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל שאמר כי כדאי לומר דברי חיזוק ברבים כדי שישפיעו הדברים על המדבר בעצמו, ויהיו הדברים נחת רוח לנפטר הגדול שיהיה מליץ יושר על כולנו.

וקודם לזה בא דוד המלך והעמידן על אחת עשרה, והזכיר כמה דברים שהם דרגות של מידות טובות ומידת חסידות, וכגון "הולך תמים" - דרגת האמונה של אברהם אבינו, "ופועל צדק" - אבא חלקיה שהחמיר לעצמו בהנהגת הפועלים, "ודובר אמת בלבבו" - רב ספרא שאחרי שגמר בלבו למכור במחיר מסוים לא הסכים לקבל יותר מזה בשום אופן.

מפני שמידות טובות הם יסוד והקדמה לכל התורה כולה, וכמו שכתב רבי חיים ויטאל בשערי קדושה (א, ב) כי אדם שיש לו מידות רעות, חסר לו בשלמות כל התרי"ג מצוות, מפני שהמידות הרעות הם פגם בנפש, והרי זה פוגם בשלמות כל המצוות, לכן העמיד דוד המלך את החיזוק על הדברים האלה שהם ענייני מידות טובות, שבזה אפשר לזכות לשלמות בקיום כל התורה.

וכל זה היה שייך בדורו של דוד המלך שהאמונה הייתה בשלמות, וממילא היו יכולים להתחזק במידות הטובות כראוי, אבל בדורו של חבקוק כבר הייתה ירידת הדורות באמונה, ואם האמונה חלשה לא שייך להתחזק בשום מידה טובה, לכן אמר חבקוק כי הדבר הראשון הוא להתחזק באמונה שזה היסוד לכל, וחיזוק האמונה יביא גם לידי מידות טובות.

והיינו מפני שאדם שהוא בעל אמונה חזקה, אין לו שום בעיה של מידות, כי המידות הרעות באות מחיסרון אמונה, ולמשל מידת הכעס, בדרך הטבע אדם כועס על מי שציער אותו, אבל בעל אמונה מבין שהצער הוא מן השמים, והמצער רק שליח מן השמים לזה, וגם אם הוא לא היה מצער אותו, מן השמים היו שולחים שליח אחר לצער אותו, כי הצער מגיע לו בהשגחה.

ומה צריך אדם כזה לחשוב, האם לכעוס על מי שציער אותו או לכעוס על עצמו? הרי הוא במעשיו גרם את הצער לעצמו, ומן השמים ציערו אותו כדי שיתקן דרכיו, וצריך לחפש לדעת מה הסיבה של הצער, ולפשפש במעשיו מה יש לו לתקן, ואם לא יתקן את הסיבה של הצער עלול להיות יותר גרוע, וכמו שכתוב בפרשת התוכחה ואם תלכו עימי בקרי וגו'.

לכן לפי האמונה אין שום סיבה לכעוס, ומצד האמונה כשיש צער צריך לחפש בספרי המוסר על מה לחזור בתשובה, מה הם החטאים שאני לא מכיר אותם, איזה נגיעות יש לי, למצוא את המידה הרעה שגורמת לחטאים, אבל לא לכעוס על מי שציער אותי, שהוא רק שליח מן השמים לזה, וכמו שכתוב (ישעיה י, ה) "הוי אשור שבט אפי'".

וגם גאווה לא שייך לפי האמונה, מפני שאין לאדם כלום מעצמו, וכל מה שיש לו הוא בחסדי שמים, ובלאו הכי לא שייך שיחשיב את עצמו יותר מאחרים, וכמו שכתב באיגרת הרמב"ן "וכל אדם יהיה גדול ממך בעיניך, אם חכם או עשיר הוא, עליך לכבדו. ואם רש הוא ואתה עשיר או חכם ממנו, חשוב בלבבך כי אתה חייב ממנו והוא זכאי ממך, שאם הוא חוטא הוא שוגג ואתה מזיד", עכ"ד.

והיינו שאפילו אדם שנראה פחות חשוב ממך, יתכן שבשמים הוא נחשב יותר, כי שמא הוא שוגג ואתה מזיד, והתביעה עליך יותר גדולה שאתה קיבלת חינוך טוב, והשני יכול להיות שלא

לעילוי נשמת
האברך הרב אברהם ישעיהו זק"ל
בן יבלחט"א הר"ר שמאי שליט"א
נלב"ע ג' תמוז תשנ"ט
תנצב"ה

לעילוי נשמת
הרה"ג חיים מנחם ישועה זצ"ל
בן הרה"ג מנחם ורג'ינה מלכה
נלב"ע כ"ד שבט תשע"ב
תנצב"ה